

Marian Szczepaniak

1938–2025

Profesor Marian Szczepaniak był historykiem gospodarczym, politologiem, uczniem prof. Władysława Rusińskiego, członkiem Poznańskiej Szkoły Historii Gospodarczej. Podobnie jak jego wielki promotor aktywnie uczestniczył w rozwoju dwóch poznańskich uczelni, najpierw Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, a następnie Akademii Ekonomicznej (Uniwersytetu Ekonomicznego).

Marian Szczepaniak urodził się 13 maja 1938 roku w Kcyni na Pałukach, w obecnym województwie kujawsko-pomorskim. Matka Cecylia skończyła seminarium nauczycielskie, a ojciec Tomasz zdobył wykształcenie techniczne i był urzędnikiem państwowym. Po ślubie przejęli gospodarstwo rolne po ojcu Tomasza. Podczas okupacji zostali go pozbawieni i wysiedleni do Krotoszyna, gdzie przeżyli ten okres w skrajnie trudnych warunkach. Po wojnie wrócili do Kcyni. Matka uczyła w szkole historii i języka polskiego, a ojciec zajmował się odzyskanym gospodarstwem, w którym pomagał najstarszy syn Marian wraz z trojgiem młodszego rodzeństwa. W Kcyni Marian ukończył szkołę podstawową i średnią. Po zdaniu matury w 1955 roku rozpoczął studia na Wydziale Filologicznym UAM, a w 1957 roku przeniósł się na Wydział Filozoficzno-Historyczny. Podczas studiów pełnił wiele funkcji w studenckim ruchu naukowym, między innymi był prezesem Studenckiego Koła Historycznego i sekretarzem Ogólnopolskiego Komitetu Koordynacyjnego Studenckich Kół Historycznych.

W latach 1959–1967 uczestniczył w seminarium historii gospodarczej prowadzonym przez prof. Rusińskiego, także wywodzącego się z Pałuk, który wywarł bardzo duży wpływ na rozwój jego dotychczasowych zainteresowań naukowych i którego darzył wielkim szacunkiem. Każdy, kto wchodził do gabinetu Profesora Szczepaniaka, dostrzegał wyeksponowany na ścianie portret prof. Rusińskiego. Pod jego kierunkiem Marian Szczepaniak napisał i obronił w 1961 roku pracę magisterską, a następnie w 1967 roku na podstawie rozprawy zatytułowanej *Przemysł i rzemiosło wiejskie w Wielkopolsce w drugiej połowie XVIII wieku* uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. W tym samym roku został zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk Politycznych UAM, a w 1971 roku na stanowisku docenta. Jego doktorat został wyróżniony publikacją w PWN w 1971 roku. Wcześniej Marian Szczepaniak

podejmował różnego rodzaju aktywności zawodowe, między innymi pracował na stanowisku asystenta w redakcji naukowej Wydawnictwa Poznańskiego.

W latach 1968–1972 blisko współpracował z prof. Adamem Łopatką i jego zespołem. Efektem tych prac były liczne publikacje – monografie i podręczniki – poświęcone zagadnieniom prasy, informacji, praw obywatelskich i sportu. W tym ostatnim przypadku był nie tylko teoretykiem, ale też praktykiem – w czasie studiów reprezentował Uczelnię w akademickich zawodach lekkoatletycznych. W 1968 roku został sekretarzem redakcji kwartalnika „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, a następnie redaktorem wydawnictw Instytutu Nauk Politycznych UAM. Równolegle kontynuował szeroko zakrojone badania naukowe z zakresu historii gospodarczej. Ich zwieńczeniem była rozprawa habilitacyjna zatytułowana *Karczma, wieś, dwór. Rola propinacji na wsi wielkopolskiej od połowy XVII do schyłku XVIII wieku*. Recenzentami pracy byli wybitni historycy – obok prof. Rusińskiego prof. Bohdan Baranowski oraz prof. Jerzy Topolski. Na jej podstawie przy jednoznacznie pozytywnych recenzjach 10 maja 1976 roku Centralna Komisja Kwalifikacyjna ds. Kadr Naukowych zatwierdziła uchwałę Rady Naukowej Instytutu Historii UAM o nadaniu Marianowi Szczepaniakowi stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii gospodarczej i społecznej Polski. Habilitacja została wydana w 1977 roku przez Ludową Spółdzielnię Wydawniczą. W tym samym roku Profesor Szczepaniak został kierownikiem Zakładu Polityki Społecznej oraz Podyplomowego Studium Dziennikarskiego.

Wzorem swojego mistrza – prof. Rusińskiego – przywiązywał dużą wagę do działalności redakcyjnej. W latach 1973–1982 wydawał „Rocznik Wielkopolski Wschodniej” (od 1977 roku „Rocznik Koniński”), a od 1977 do 1989 roku także „Rocznik Leszczyński”. Pod kierownictwem naukowym Profesora Szczepaniaka powstało dziewięć prac doktorskich obronionych na UAM – większość z zakresu nauk politycznych, ale też historii. W latach 1979–2001 był członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, a w okresie 1998–2001 wiceprezesem. W latach 1979–2002 pełnił funkcję prezesa poznańskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych.

1 stycznia 1985 roku Profesor Szczepaniak podjął pracę na naszej Uczelni – początkowo na pół etatu, a od 1 października 1991 roku w pełnym wymiarze na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Najpierw objął funkcję kierownika Katedry Politologii i Publicystyki Ekonomicznej, a od kwietnia 1992 roku – kierownika Katedry Historii Gospodarczej, którą pełnił do 2005 roku, ponadto w latach 1999–2007 kierował Ośrodkiem Studiów Wyższych w Pile. W latach 1987–1995 był redaktorem naukowym kilku „Zeszytów Naukowych Akademii Ekonomicznej w Poznaniu”. W pierwszej połowie lat 90. zainicjował pionierskie i kompleksowe badania naukowe dotyczące Grupy Wyszehradzkiej i Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA). W wyniku tych badań powstało wiele publikacji. Najważniejsze z nich to: *Grupa Wyszehradzka*.

Współpraca polityczna i gospodarcza (Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 1995), *Grupa Wyszehradzka* („Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu” 1995, nr 226), *Środkowo-Europejska Umowa o Wolnym Handlu (CEFTA)* (w: *Problemy transformacji wewnętrznej i integracji ekonomicznej państw Grupy Wyszehradzkiej*, red. M. Szczepaniak, Wydawnictwo AE, Poznań 1995), *Współpraca gospodarcza państw wyszehradzkich* (w: *Państwa Wyszehradzkie. Systemy polityczne, gospodarka, współpraca*, red. M. Szczepaniak, Wydawnictwo AE, Poznań 1996). Wnioski i rekomendacje z tych analiz i badań mimo upływu wielu lat są nadal aktualne. Świadczy to o umiejętności predykcji, tak trudnej do osiągnięcia w naukach społecznych. Rok 2009 był ostatnim rokiem pracy Profesora Szczepaniaka na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu.

Za swoją działalność naukową i organizacyjną otrzymał dwie nagrody ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki – indywidualną III stopnia w 1978 roku i zespołową II stopnia w 1979 roku oraz odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Medal Komisji Edukacji Narodowej. Osiągnięcia zawdzięczał cechom charakteru. Był człowiekiem pracowitym i wymagającym, zarówno od siebie, jak i od innych, ale równocześnie bardzo życzliwym. Ciekawy świata i ludzi, kochał piękno i potrafił z niego czerpać radość. Miał szerokie zainteresowania nie tylko z zakresu historii, ale także sztuki i kultury, a zwłaszcza teatru i opery. Zawsze pełen poczucia humoru, doskonały gawędziarz i dusza towarzystwa, kochający życie idealista. Taki pozostanie w naszej pamięci.

Zmarł 22 września 2025 roku w wieku 87 lat. Został pochowany na Cmentarzu Junikowo w Poznaniu.

Przemysław Deszczyński